

Юридичні науки

Риженко Володимир Анатолійович

студент

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРОФСПІЛОК УКРАЇНИ

***Анотація.** Стаття присвячена розгляду такого інституту, як профспілки. Навіщо він нам потрібен? З'ясування проблем, з якими зіштовхуються працівники звертаючись до профспілок. Як сьогодні впливають профспілки на якість умов праці та захист прав найманих працівників?*

***Ключові слова:** профспілки, профспілкові організації, роботодавці, працівники.*

Постановка проблеми. Профспілки в Україні, гідно з чинним законодавством, зобов'язані захищати інтереси найманих працівників на державних і приватних підприємствах. Але через 27 років з моменту початку незалежності української держави профспілкові організації існують формально. Але чи виконують вони свої функції, як сьогодні впливають профспілки на якість умов праці найманих працівників, та чи є взагалі доцільним існування профспілок наразі в Україні? В Україні профспілки мали сумну історію, оскільки багато років в умовах радянської влади вони виконували роль не контролю за роботодавцями чи умовами праці, а займалися лише культмасовими заходами. І наразі ця тенденція, нажаль, зберіглася – старі профспілки знаходяться повністю в зоні впливу адміністрації. Це тотальне невиконання своїх функціональних обов'язків. Профспілки часто звинувачують тому, що їх діяльність спрямована лише на збереження і забезпечення ієрархії, яка дісталася їм з радянського часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Безліч науковців в своїх працях висвітлювали профспілки, до них можемо віднести: В. Цвиха, А. Сіленко, Н. Карпової, Б. Столповський, А. Баширов, Д. Медленд, Н. Банкер, К. Уолтер та інші.

Мета статті полягає у вивченні проблем профспілкової бездіяльності. Визначення напрямку розвитку та вдосконалення профспілок, задля ефективного виконання покладених на них функцій та завдань визначених законодавством.

Виклад основного матеріалу. Основними формами боротьби за права найманих працівників були збори, мітинги, страйки. Стихійні виступи працівників різних галузей, дивлячись з історії, наприклад, проти надмірної експлуатації та свавілля підприємців. Зокрема, наразі, це виступи проти несправедливих звільнень й затримки зарплат. А ось щодо боротьби за поліпшення умов праці та підвищення соцзабезпечення, фахівці останнього часу не бачать. Страйки, наприклад, відбуваються вкрай рідко, хоча це ключовий доступний профспілкам спосіб досягти своєї мети.

З огляду на слабкість вітчизняних профспілок, через відсутність серйозних протестів профспілкам не вдасться успішно протистояти законодавчим ініціативам щодо порушення прав робітників або протиправним рішенням роботодавців. Якщо профспілки продовжать поступатися уряду і роботодавцям, звужуючи свою сферу діяльності, то сенс їх існування зникне.

Так, якщо раніше Федерація профспілок України налічувала 20 мільйонів членів, то зараз вона втратила монопольне становище, скоротившись удвічі. З неї щорічно виходить близько мільйона чоловік. Робітники мають бажання вступати в профспілки, а внески оцінюють як марне витрачання грошей. Оскільки громадяни побачили неефективність профспілок, а тому вважають за краще звертатися до суду самостійно, а не

за посередництвом профспілок. Хоча останнім слід брати активну участь у захисті прав робітників, зокрема в судах.

На чисельність профспілок впливало й те, що тепер вступ до профспілки стало добровільною справою, коли раніше це було примусово. Тому профспілкам потрібні нові методи, наприклад, переконання або ж висвітлювати результат їх діяльності щодо захисту прав та інтересів робітників, або підвищення заробітної плати учасникам профспілки.

Також якщо говорити про кризу, яку переживають профспілки, то його витoki в профспілковому русі на пострадянському просторі полягають в ментальній інерції суспільства й в занадто повільній його трансформації. Суспільство звикло, що профспілка це не об'єднання солідарних працівників, які відстоюють права працівника перед роботодавцем, а джерело, нібито, безкоштовних подарунків, можливості безкоштовного відпочинку тощо.

Тоді, коли основними функціями профспілок – є правозахисна та представницька. Правозахисна – пов'язана із захистом прав та інтересів членів профспілок. Представницька – пов'язана з відстоюванням прав та законних інтересів працівників у відносинах з роботодавцем. А головним завданням профспілок, як організованих груп інтересів, як профспілок нового європейського демократичного типу на сучасному етапі суспільного розвитку – донесення кожному ідеології праці, ідеології свободи вибору і права на працю, ідеології справедливості, ідеології солідарності, ідеології гідності найманого працівника. Тобто, робітники повинні усвідомити, що насправді боротися за їхні права, крім них самих, ніхто не буде. Кожен робітник повинен бути активним, аби покращити умови праці або усунути несправедливість чи незаконність рішень роботодавців, органів державної влади та органів місцевого самоврядування. І наразі – це головна місія профспілок змінити свідомість людей для того, щоб вони зрозуміли, що свої

права треба захищати, взагалі створювати справедливе громадянське суспільство. Цей шлях пройшли профспілки всіх демократичних держав.

Проаналізувавши європейський досвід, можна констатувати, що профспілка має стояти на трьох основах. А саме: вільні від держави, вільні від роботодавців, вільні від політичних партій. Якщо хоч одна з цих складових буде змінена, то організація за своєю суттю перестане бути незалежною, вільною, а значить, починає обслуговувати певні, чужі інтереси.

Українські профспілки як були, так і залишилися профспілками радянського типу: організаційно, ідеологічно, функціонально. У той час профспілки повинні бути сильними, дієвими, а не такими, що проводять малоефективні одноразові акції.

На сьогодні, можна виділити три основні напрями участі профспілок у функціонуванні демократичного громадянського суспільства.

- По-перше, це наділення розширення прав свобод людини та громадянина, які є фундаментальними засадами становлення і розвитку громадянського суспільства.
- По-друге, участь профспілок в утвердженні та удосконаленні системи соціального партнерства, яке допомагає стабілізувати та зміцнити громадянське суспільство. Нова якість соціальних відносин, побудованих на принципах соціального партнерства, істотно змінює моральний клімат громадянського суспільства. У такому суспільстві знижується рівень ненависті та озлобленості, і, як наслідок, зростає можливість швидше забезпечити протилежні інтереси.
- По-третє, активну участь профспілок у процесах самоврядування, суспільства.

Сучасні профспілки, при вирішенні колективних конфліктів, все частіше віддають перевагу процедурам переговорів, складання колективних угод, через які регулюються всі моменти, які не передбачені в чинному

законодавстві, і мають свої особливості на кожному конкретному підприємстві. Якщо роботодавець не виконує домовленості, укладені в цій угоді, лише тоді настає другий етап – застосування найважливішого засобу впливу: демонстрація сили.

Висновок. Українським профспілкам треба перейняти досвід європейських профспілок, які дійсно захищають права найманих працівників та покращують їм умови праці. Так, в європейських країнах профспілки ігнорувати неможливо, вони – є повноцінним суб'єктом переговорів між роботодавцем, владою і найманими працівниками. Профспілки борються за кращі умови праці та високу заробітну плату, зокрема у Франції професійні спілки домоглися скорочення робочого тижня до 35 годин, регулярно виносять соціальну проблематику на порядок денний. В Німеччині стати членом профспілки готовий кожен працівник, бо профспілки в Німеччині – одні з найпотужніших в Європі. Вони володіють силою, здатною не тільки відстояти інтереси робочих, а й часом змінити трудове законодавство. Німецькі профспілки пропонують своїм членам не тільки допомогу і захист на робочому місці, а й безліч інших пільг, як то безкоштовні консультації адвоката або курси підвищення кваліфікації. Саме з профспілкового бюджету виплачується допомога страйкуючим і, найчастіше, звільненим (крім державних соціальних виплат). В Німеччині навіть твердження меню в їдальнях відбувається при їх участі.

Таким чином, можна стверджувати, що українські профспілки залишилися на позиціях радянського типу, їх діяльність наразі є малоефективною. Але, як показує європейський досвід, профспілки демократичного суспільства можуть мати величезну силу впливу, як на органи державної влади та місцевого самоврядування, так й на роботодавців щодо захисту прав інтересів працівників. Тому профспілки в Україні повинні змінювати методи своєї діяльності, повинні прагнути до

трансформації самої ролі профспілок,. До популяризації профспілкового руху і його цінностей. Інакше сенсу існування профспілок в Україні не буде.

Література

1. Сачков Л. Мотивація перебування в членах профспілки // Освіта. 2012. № 3–4.
2. Сільченко С. Актуальні проблеми створення професійних спілок і первинних профспілкових організацій // Підприємництво, господарство і право. 2013. № 10. С. 100–134.
3. Гончарова Г.С. Плюралізм профспілок і трудові відносини: вирішення питань на практиці. Право України. 1999. № 10. С. 30–33.
4. Закон України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80>.